

MAL FREUD PRAVDU?

Nedávno som videl, ako niekto opísal človeka kráčajúceho po ulici ako „penistrian“ (preklep slova pedestrian, „chodec“). Zbadali ste to, že? „Penistrian“ (preklep) namiesto „pedestrian“. Videl som to vo veľkej databáze preklepov. Človek vidí niekoho kráčať a napíše slovo „penis“. To predsa musí niečo znamenať, že?

Nedávno som počul o mužovi, ktorý sníval o jedení banána, kým kráčal k svadobnému oltáru. Videl som to v databáze snov, ktoré ľudia zaznamenávajú do mobilnej aplikácie, tzv. appky. Muž si predstavuje, že sa ožení, zatiaľ čo konzumuje falicky tvarované jedlo. To musí predsa niečo znamenať, nie?

Mal Sigmund Freud pravdu? Odkedy sa jeho teórie dostali do verejnej pozornosti, najčastejšou odpoveďou na túto otázku býva myknutie plecami. Bol to Karl Popper, rakúsko-britský filozof, kto to najlepšie objasnil. Popper slávnostne vyhlásil, že Freudove teórie sa nedajú dokázať. Nedalo sa nijako otestovať, či sú pravdivé alebo nie.

Freud by mohol povedať, že človek, ktorý napíše „penistrian“ (preklep slova pedestrian, „chodec“), pravdepodobne vyjadruje potláčanú sexuálnu túžbu. Tento človek by to však mohol poprieť s tým, že to bol len nevinný preklep, tak ako „pedaltrian“. Bolo by to tvrdenie proti tvrdeniu. Freud by mohol tvrdiť, že džentlmen snívajúci o jedení banána počas svojej svadby tajne myslel na penis, čím odkrýva

svoju skutočnú túžbu oženiť sa radšej s mužom. Džentlmen by však mohol povedať, že jednoducho náhodne sníval o banáne. Rovnako mohol cestou k oltáru snívať aj o jedení jablka. Bolo by to tvrdenie proti tvrdeniu. Freudove teórie sa skutočne nedali otestovať.

Teda, až doteraz. Dátová analýza umožňuje usvedčiť mnohé z Freudových teórií z nesprávnosti – podrobuje mnohé jeho známe teórie skúške. Začnime s falickými symbolmi v snoch. Použitím obrovského súboru dát zaznamenaných snov dokážeme ľahko označiť, ako často sa v nich falicky tvarované predmety objavujú. Napríklad jedlo je vhodné na takúto štúdiu. Objavuje sa v mnohých snoch, a mnohé jedlá sú falicky tvarované – banány, uhorky, párok v rožku, atď. A tak dokážeme merať faktory, ktoré nás môžu ovplyvniť snívať o určitých jedlách viac – ako často sa konzumujú, či sú chutné pre väčšinu ľudí, a, áno, či sú falicky tvarované.

Môžeme otestovať, či sa dve rovnako populárne jedlá, z ktorých je jedno tvarované ako mužský pohlavný orgán, vyskytujú v snoch v rôznych množstvách. Ak sa falicky tvarované jedlá nevyskytujú v snoch o nič viac ako ostatné jedlá, potom falický symbol nie je významným faktorom v našich snoch. Vďaka veľkým dátam tak môže byť táto časť Freudovej teórie skutočne usvedčená z nesprávnosti.

Získal som dáta z appky Shadow, v ktorej užívatelia zaznamenávajú svoje sny. Zakódoval som jedlá, ktoré sa vyskytovali v desiatkach tisícoch snov.

Čo vôbec spôsobuje, že sa nám sníva o jedlách? Hlavným predpokladom je, ako často ich konzumujeme. Látka, o ktorej najčastejšie snívame, je voda. Medzi prvých dvadsať jedál patrí kura, chlieb, sendvič alebo ryža – všetky pozoruhodne nefreudovské.

Druhým predpokladom na to, ako často sa jedlo objavuje v našich snoch, je to, ako nám chutí. Dve jedlá, o ktorých sa nám najviac sníva, sú nápadne nefreudovské, ale povestne chutné, čokoláda a pizza.

Čo teda falicky tvarované jedlá? Vkrádajú sa do našich snov neočakávane často? Nie.

Banány sú druhým najbežnejším ovocím, ktoré sa zjavuje v našich snoch. Ale sú aj druhým najviac konzumovaným ovocím. Takže nepotrebujeme Freuda, aby nám vysvetlil, ako často snívame o banánoch. Uhoroky sú siedmou najbežnejšou zeleninou, ktorá sa objavuje v našich snoch. Sú aj siedmou najviac konzumovanou zeleninou. Takže znovu, nie je to ich tvar, ktorý vysvetľuje ich prítomnosť v našej mysli počas spánku. O párkoch v rožku sa nám sníva oveľa menej ako o hamburgeroch. To platí aj po skontrolovaní faktu, že ľudia konzumujú viac hamburgerov ako hotdogov. Použitím regresnej analýzy (metódy, ktorá umožňuje spoločenským vedcom rozdeliť vplyv mnohých faktorov) som celkovo zistil, že druhy ovocia a zeleniny, ktoré majú tvar mužského pohlavného orgánu, sa nevyskytovali v snoch viac, ako by sa dalo očakávať podľa ich popularity. Táto Freudova teória je preukázateľne nesprávna – a tiež podľa toho, ako vyzerali moje dáta, – nepravdivá.

Ďalej vezmime do úvahy Freudove pošmyknutia. Vyslovil hypotézu, že využívame naše chyby, – keď sa nesprávne vyjadríme alebo niečo zle napíšeme – na odhalenie našich podvedomých, často sexuálnych túžob. Dokážeme to otestovať pomocou veľkých dát? Tu je jeden spôsob: pozrite sa, či sú naše chyby – naše pošmyknutia – naklonené neslušným smerom. Ak sa naše potlačené sexuálne túžby vkradnú do našich pošmyknutí, malo by sa tam vyskytnúť neúmerne množstvo chýb, ktoré zahŕňajú slová ako „penis“, „kokot“ a „sex“.

Preto som preštudoval súbor dát s viac ako 40 000 preklepmi zhromaždený výskumníkmi Microsoftu. Tento súbor dát obsahoval chyby, ktoré ľudia urobia, ale hneď aj opravia. V týchto desiatkach tisícoch chýb bolo veľa individuálnych chýb sexuálneho charakteru. Vyskytol sa tam už spomenutý „penestrian“ (preklep slova „pedestrian“, chodec). Našiel sa tam taktiež niekto, kto napísal „sexurity“ namiesto „security“ (bezpečnosť) a „cocks“ namiesto „rocks“ (skaly). Ale objavilo sa tiež mnoho nevinných pošmyknutí. Ľudia napísali o „pindows“ (preklep slova „windows“, okná) „fegetables,“ (preklep

slova „vegetables“, zelenina) „aftermoom“ (preklep slova „afternoon“, popoludnie) a „refridrators“ (preklep slova „refrigerators“, chladničky). Bolo teda množstvo sexuálnych pošmyknutí nezvyčajné?

Na otestovanie som najskôr použil súbor dát z Microsoftu, z ktorého som vytvoril model na to, ako často ľudia omylom zamenili určité písmená. Vypočítal som, ako často prehodili *t* so *s* a *g* s *h*. Vytvoril som potom počítačový program, ktorý robil rovnaké chyby ako ľudia. Mohli by sme ho nazvať Chybný robot. Chybný robot zamieňal *t* so *s* rovnako často ako ľudia v štúdiu Microsoftu. Zamieňal takisto aj *g* za *h*. A tak ďalej. Program som spustil pre rovnaké slová ako tie, v ktorých ľudia robili chyby v Microsoft štúdiu. Inými slovami, robot sa snažil vyhlásokovať „pedestrian“ (chodec) a „rocks“ (skaly) „windows“ (okná) a „refrigerator“ (chladnička). Ale zamenil *r* za *t* rovnako často ako ľudia v štúdiu a napísal napríklad „tocks“. Rovnako zamenil *r* za *c* a napísal „cocks“.

Čo sme sa vlastne dozvedeli porovnaním Chybného robota s normálnymi, nepozornými ľuďmi? Chybný robot urobil niekoľko miliónov chýb presne tak ako my všetci, len nesprávnym umiestnením písmen, a spravil nespočetné množstvo chýb freudovského charakteru. Zle vyhláskoval „seashell“ (mušľa) ako „sexshell“, „lipstick“ (rúž) ako „lipsdick“ a „luckiest“ (najšťastnejší) ako „fuckiest“, a mnohé iné podobné chyby. A – tu sa vyskytol kľúčový bod – chybný robot, ktorý, samozrejme, nemá podvedomie, teda rovnako robil chyby, ktoré mohli byť chápané ako sexuálne. S poznámkou – ako my spoločenský vedci zvykneme povedať – že je nevyhnutný ďalší výskum, to však znamená, že sexuálne orientované chyby nie sú vytvárané len ľuďmi, ale môžu sa vyskytnúť aj úplne náhodne.

Inak povedané, keď ľudia robia chyby ako „penistrian“, „sexurity“ a „cocks“, nemusí to ešte nevyhnutne znamenať prepojenie chyby a niečoho zakázaného, existenciu nejakej teórie ľudskej mysle, ktorá odhaľuje tajné želania na základe chýb. Tieto pošmyknutia prstov sa dajú vysvetliť typickou frekvenciou preklepov. Ľudia robia veľa chýb.

A ak urobíte veľa chýb, nakoniec začnete hovoriť veci ako „lipsdick“, „fuckiest“ a „penistrian“. Ak opica bude dostatočne dlho písať, nakoniec napíše „byť alebo nebyť“. Ak človek dlho píše, tak nakoniec napíše „penistrian“.

Freudova teória o tom, že chyby vyjadrujú podvedomé potreby, je v skutočnosti preukázateľne nesprávna – a podľa mojej analýzy dát, nepravdivá.

Big data hovoria, že banán je vždy len banán a „penistrian“ je len zle vyhláskovaný „pedestrian“.

Mýlil sa tak Freud vo všetkých jeho teóriách? Nie úplne. Keď som prvýkrát získal prístup do PornHub dát, našiel som odhalenie, ktoré mi pripadalo trochu freudovské. V skutočnosti je to jedna z najprekvapujúcejších vecí, aké som dovtedy počas mojich skúmaní dát objavil: šokujúce množstvo ľudí navštevujúcich bežné pornostránky vyhľadáva zobrazenie incestu.

Zo sto mužských vyhľadávaní na najpopulárnejšej pornostránke PornHub šestnásť vyhľadávalo videá s témou incestu. Upozornenie – nasledujúce riadky budú trochu grafické: vyhľadávania obsahujú „brat a sestra“ a „nevlastná matka trtká so synom“, „mama a syn“, „mama trtká so synom“. Veľké množstvo mužských vyhľadávaní incestov je zameraných na scény zobrazujúce matky so synmi. A ženy? Deväť zo sto top vyhľadávaní ženami na PornHub sú videá s témou incestu a zobrazujú podobné výjavy – aj keď s opačnými pohlaviami medzi rodičom a dieťaťom. Väčšina vyhľadávaní incestu je tak tvorená ženami hľadajúcimi scény zobrazujúce otcov a dcéry.

Nie je ťažké nájsť v týchto dátach aspoň chabé ozveny Freudovho oidipovského komplexu. Vyslovil hypotézu o takmer univerzálnej túžbe v detstve, po sexuálnom pomere s rodičom opačného pohlavia, ktorá je neskôr potlačená. Keby len viedenský psychológ žil dostatočne dlho na to, aby mohol svoje analytické schopnosti využiť pri údajoch z PornHub, kde je záujem o rodičov opačného pohlavia

vyjadrený dospelými – s úžasnou zreteľnosťou – a málokedy je potlačený.

PornHub dáta, samozrejme, nedokážu povedať, o kom títo ľudia fantazirujú, zatiaľ čo pozerajú tieto videá. Skutočne si predstavujú, že majú sex so svojimi rodičmi? Google vyhľadávania nám môžu poskytnúť ešte viac informácií o tom, že existuje veľa ľudí s takýmito túžbami.

Vezmime do úvahy všetky vyhľadávania v tvare „Chcem mať sex s mojou...“ Prvý spôsob, ako dokončiť toto vyhľadávanie, je „mamou“. Skutočne, viac než tri štvrtiny vyhľadávanií tohto tvaru sú incestného charakteru. Ale nie je to kvôli špeciálnemu frázovaniu. Vo vyhľadávaniach v tvare „Príťahuje ma...“, napríklad, oveľa viac prevláda priznanie incestných túžob. Teraz sa priznám, že – aj s rizikom, že sklamem pána Freuda – toto nie sú veľmi bežné vyhľadávania: zopár tisíc ľudí ročne pripustí v Spojených štátoch, že ich sexuálne príťahuje matka. A niekto bude musieť oznámiť Freudovi novinku, že Google vyhľadávania sa občas vychýlia k zakázanému, ako bude neskôr diskutované v tejto knihe.

Ale aj tak. Existuje veľa nevhodných ľudských príťažlivostí, a očakával by som, že sa budú vyskytovať vo vyhľadávaniach oveľa častejšie. Šéf? Zamestnanec? Študent? Terapeut? Pacient? Manželkina najlepšia kamarátka? Dcérina najlepšia kamarátka? Manželkina sestra? Manželka najlepšieho kamaráta? Avšak ani jedna z týchto priznaných túžob nedokáže súperiť s mamou. Možno, keď to skombinujeme s údajmi z Pornhub, to skutočne niečo znamená.

A Freudovo tvrdenie, že sexualita môže byť ovplyvnená skúsenosťami z detstva, je podporené aj inými dátami z Google a Pornhub, ktoré odhaľujú, že prinajmenšom muži si uchovávajú neskutočné množstvo predstáv spojených s detstvom. Podľa vyhľadávanií manželiek o manželoch jedným z fetišov dospelých mužov je mať oblečenú detskú plienku a byť dojčený, predovšetkým, ako sme už spomínali, v Indii. A čo viac, kreslené porno – detailné animované sexuálne

scény, v ktorých sa vyskytujú postavy zo šoubiznisu, mimoriadne obľúbené medzi adolescentnými chlapcami – dosiahlo vysoký stupeň popularity. Alebo vezmeme do úvahy povolania žien najviac vyhľadávané mužmi v porne. 18 – 24-roční muži často vyhľadávajú ženy, ktoré sú opatrovatelkami detí. Takisto aj 25 – 64-roční muži a muži starší ako 65 rokov. A pre mužov v každej vekovej skupine sú učiteľky a roztlieskavačky v prvej štvorke. Jednoznačne, počiatočné roky života, zdá sa, hrajú veľmi veľkú rolu vo fantáziách dospelých mužov.

Nemal som zatiaľ možnosť použiť tieto bezprecedentné dáta o sexualite dospelých na zistenie toho, ako sa presne tvoria sexuálne preferencie. Počas budúcich desaťročí budem schopný spolu s ostatnými spoločenskými vedcami vytvoriť nové, usvedčujúce teórie o sexualite dospelých a s pomocou skutočných dát ich aj otestovať.

Už teraz dokážem predpovedať nejaké základné témy, ktoré budú určite súčasťou dátovo podloženej teórie o sexualite dospelých. Jednoznačne to nebude rovnaký príbeh, aký povedal Freud s jeho špecifickým, definovaným, univerzálnym obdobím detstva a potlačania. Ale na základe môjho prvého pohľadu na údaje z Pornhub som si úplne istý, že záverečný verdikt o sexualite dospelých bude obsahovať niektoré kľúčové témy, ktoré Freud zdôrazňoval. Detstvo bude hrať významnú rolu. A aj matky.

Asi by nebolo možné analyzovať Freuda takýmto spôsobom pred desiatimi rokmi. Určite by to nebolo možné pred osemdesiatimi rokmi, keď Freud ešte stále žil. Poďme sa teda poriadne zamyslieť, prečo zdroje týchto dát pomohli. Toto cvičenie nám môže pomôcť porozumieť tomu, prečo sú veľké dáta také mocné.

Pamätáte si, povedali sme si, že kopy a kopy dát nám ešte neposkytujú poznatky. Samotná veľkosť dát je preceňovaná. Prečo sú potom veľké dáta také mocné? Prečo spôsobujú revolúciu v tom, ako vidíme samých seba? Tvrdím, že existujú štyri unikátne sily veľkých dát. Táto analýza Freudovej teórie ich dobre ilustruje.

Seth Stephens-Davidowitz

KAŽDÝ KLAME

Preklad: Katarína Rossouw

Jazyková korektúra: Michaela Kobidová

Zodpovedná redaktorka: Luba Nguyenová Anhová

Zalomenie: Ctibor Foltýn

Tlač: D.R.J. TISKÁRNA RESL, s. r. o., Náchod

Preložené z anglického originálu EVERYBODY LIES Big Data, New Data, and What the Internet Can Tell Us About Who We Really Are.

Cena uvedená výrobcom predstavuje nezáväznú odporúčanú spotrebiteľskú cenu.

Vydalo vydavateľstvo Lindeni v Bratislave v roku 2019 v spoločnosti Albatros Media Slovakia, s. r. o., so sídlom Mickiewiczova 9, Bratislava, Slovenská republika.

Číslo publikácie 2033

© Albatros Media Slovakia, s. r. o., 2019

Všetky práva sú vyhradené. Žiadna časť tejto publikácie nesmie byť kopírovaná a rozmnožovaná za účelom rozširovania v akejkoľvek forme alebo akýmkoľvek spôsobom bez písomného súhlasu nakladateľa.

1. vydanie

ALBATROS **MEDIA**